

НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ/ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ

Нікітін А. А.

Метою статті є аналіз нормативно-правового регулювання забезпечення Національною поліцією України національної безпеки під час проведення антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил та в умовах військової агресії з боку Російської Федерації на всій території України, задля систематизації нормативно-правових актів, що регулюють відносини в зазначеній сфері. У статті розглядаються діючі нормативно-правові акти, що регламентують діяльність Національної поліції України під час забезпечення охорони національних інтересів, створення умов для національної безпеки під час проведення антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил та в умовах військової агресії з боку Російської Федерації на всій території України. Встановлено, що Національна поліція України є суб'єктом сектору безпеки і оборони, що має свою нормативно-правову регламентацію.

Визначено сутність нормативних засад забезпечення національної безпеки Національною поліцією України. Наголошено на деяких особливостях нормативних засад щодо забезпечення національної безпеки Національною поліцією України в умовах проведення антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил та в умовах військової агресії з боку Російської Федерації на всій території України.

Проведений аналіз діючих нормативно-правових актів, які визначають принципи, завдання та повноваження органів та підрозділів Національної поліції України під час забезпечення національної безпеки в умовах проведення антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил та подальшої військової агресії з боку Російської Федерації на всій території України.

Встановлений причинно-наслідковий зв'язок між системою нормативно-правової бази, що регулює діяльність Національної поліції України, з метою забезпечення національної безпеки та безпосередньо ефективністю органів та підрозділів Національної поліції України під час виконання своїх функціональних обов'язків щодо забезпечення національної безпеки в умовах проведення антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил та подальшої військової

агресії з боку Російської Федерації на всій території України.

Ключові слова: Національна поліція України, національна безпека, антитерористична операція, операція Об'єднаних сил, сектор безпеки і оборони, військова агресія.

Nikitin A. A. Normative principles of ensuring national security by the National Police of Ukraine in the conditions of an anti-terrorist operation/operation of the United Forces

The purpose of the article is to analyze the regulatory and legal regulation of national security by the National Police of Ukraine during the anti-terrorist operation/operation of the United Forces and in the conditions of military aggression by the Russian Federation throughout the territory of Ukraine, in order to systematize the regulatory and legal acts regulating relations in the specified field. The article examines the current normative legal acts regulating the activities of the National Police of Ukraine during the protection of national interests, the creation of conditions for national security during the anti-terrorist operation/operation of the United Forces and in conditions of military aggression by the Russian Federation throughout the territory of Ukraine. It has been established that the National Police of Ukraine is a subject of the security and defense sector, which has its own legal regulations.

The essence of the normative principles of ensuring national security by the National Police of Ukraine has been determined. Emphasis is placed on some features of the regulatory framework for ensuring national security by the National Police of Ukraine in the context of an anti-terrorist operation/operation of the United Forces and in the context of military aggression by the Russian Federation on the entire territory of Ukraine.

The analysis of the current legal acts, which determine the principles, tasks and powers of the bodies and units of the National Police of Ukraine during the provision of national security in the conditions of the anti-terrorist

operation/operation of the United Forces and subsequent military aggression by the Russian Federation on the entire territory of Ukraine, was carried out.

A cause-and-effect relationship has been established between the system of the legal framework regulating the activities of the National Police of Ukraine, with the aim of ensuring national security, and the direct effectiveness of the bodies and units of the National Police of Ukraine during the performance of their functional duties to ensure national security in the conditions of conducting anti-terrorist operation/operation of the United Forces and subsequent military aggression by the Russian Federation on the entire territory of Ukraine.

Key words: *National Police of Ukraine, national security, anti-terrorist operation, Joint Forces operation, security and defense sector, military aggression.*

Постановка проблеми та її актуальність.

Належне забезпечення Національної безпеки України - є одним із пріоритетних завдань поставлених перед керівництвом держави та народом України, з метою демократизації та захисту прав та свобод громадян. Реалізація цих завдань покладена на сектор безпеки і оборони країни, який представляє собою систему органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів тощо. Одним із суб'єктів сектору безпеки і оборони є Національна поліція України, на яку покладені правоохоронні функції, відповідно завданням передбаченим ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» [5]. Але забезпечення та реалізація функцій не можлива без відповідного нормативного забезпечення діяльності Національної поліції, яке повинно відповідати всім реаліям та викликам, які виникають перед українським суспільством. Особливо гостро це питання стає в умовах проведення антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил в Луганській та Донецькій областях з 2014 року та безпосередньої воєнної агресії з боку Російської Федерації на всій території України, яка була розпочата 24 лютого 2022 року.

В зв'язку з чим вбачається, що вивчення питання щодо нормативних засад забезпечення національної безпеки Національною поліцією України в умовах проведення антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил є нагальним, важливість якого пов'язана, перш за все, з визначенням місця Національної поліції України серед суб'єктів сектору безпеки і оборони, тобто з'ясування її правового статусу, визначення нормативно-правового закріплення принципів, повнова-

жень, завдань Національної поліції під час захисту Національних інтересів України та систематизація нормативно-правих актів, які регламентують цей напрямок діяльності Національної поліції України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання пов'язані з організаційно-правовими засадами забезпечення Національною поліцією України національної безпеки досліджувалися українськими та зарубіжними вченими, а саме: О.М. Бандуркой, О.І. Безпаловою, С.Г. Брателем, А.В. Галюк, С.М. Гусаровим, О.В. Джафаровим, О.М. Дручек, М.В. Завальним, В.О. Іванцовим Ю.Л. Калгушкіним, В.Ю. Кікінчуком, А.М. Кулішом, О.М. Музичуком, О.А. Падалка, Б.А. Підгорним, С.П. Пономарьовим, А.В. Потопальським, С.В. Сенік, В.В. Сокурено, А.В. Титко, Д.В. Швецом, О.С. Юніним, О.Я. Якимовим та ін.

Але варто відмітити, що питання саме нормативних засад забезпечення національної безпеки Національною поліцією України в умовах проведення антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил та військової агресії з боку РФ на всій території України, вченими на доктринальному рівні досліджувалося фрагментарно та не носить систематичного поглибленого характеру.

Метою цієї статті є аналіз нормативно-правового регулювання забезпечення Національною поліцією України національної безпеки під час проведення антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил та в умовах військової агресії з боку Російської Федерації на всій території України, задля систематизації нормативно-правих актів, що регулюють відносини в зазначеній сфері.

Виклад основного матеріалу. Ефективність діяльності щодо забезпечення національної безпеки Національною поліцією України при проведенні антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил практично до початку 2022 року, після чого була розпочата широкомасштабна військова агресія з боку Російської Федерації на всій території України, залежить від відповідного правового регулювання, тобто відповідної системи нормативно-правових актів, які створюють підґрунтя для оптимального управління та функціонування органів та підрозділів поліції під час захисту національних інтересів України. Відповідна нормативно-правова база формує мету та завдання діяльності та в подальшому конкретизує їх. Відбувається це через формування та закріплення повноважень відповідних органів та підрозділів Національної поліції України щодо забезпечення національної безпеки, а саме формується відпо-

відні функціональні обов'язки конкретних посадових осіб, щодо охорони громадської (публічної) безпеки та громадського (публічного) порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, в першу чергу - національних, протидії злочинності та надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Аналізом нормативно-правових актів, які регламентують забезпечення національної безпеки Національною поліцією України в умовах проведення антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил та військової агресії з боку РФ на всій території України, встановлено, що одна частина з них є загально-обов'язковими, а інша - відомчими. Загально-обов'язкові нормативно-правові акти розповсюджуються не тільки на Національну поліцію України, яка забезпечує захист національних інтересів України, а і на інших суб'єктів правовідносин в державі. До таких нормативно-правових актів можливо віднести по-перше Конституцію України [2], по-друге Закон України «Про національну безпеку України» [6], Закон України «Про Національну поліцію» [5] та інші закони та постанови Верховної Ради України, укази та розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, які стосуються питань національної безпеки України та які направлені на забезпечення прав і свобод громадян. До цієї групи також необхідно віднести і міжнародні нормативно-правові документи, серед яких треба виділити Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року, в якому відповідно статті 1 закріплено право всіх народів на самовизначення, на підставі якого повинен вільно встановлюватися особистий політичний статус і вільно забезпечуватися економічний, соціальний і культурний розвиток [1].

Розглядаючи відомчі нормативно-правові акти, треба відмітити, що вони носять виключно підзаконний характер та складаються з указів, інструкцій, наказів тощо, що видається в межах компетенції органів та підрозділів Національної поліції України. Також враховуючи структуру МВС України до якої входить Національна поліція України, відомчими нормативно-правовими актами вважаються накази, розпорядження тощо видані в межах компетенції Міністерства внутрішніх справ України.

Тепер необхідно розглянути та проаналізувати зміст найбільш важливих нормативно-правових

актів, що регламентують діяльність Національної поліції України у сфері забезпечення національної безпеки в умовах проведення антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил та військової агресії з боку РФ на всій території України. І почати, відповідно треба з Конституції України. Конституція України є Основним Законом, в якому закладені головні принципи національної безпеки України. Так, відповідно ст. 3 Закону [2] людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження й забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Ці прості але дуже важливі цінності світового рівня є основним підґрунтям системи правового регулювання забезпечення національної безпеки України та формують в суспільстві національні інтереси демократичного напрямку. Права і свободи людини є цінностями світового рівня, у зв'язку з тим, що вони були проголошені ще у 1948 році у міжнародному нормативно-правовому акті - Загальній декларації прав людини. Проголошення прав людини в Декларації сформулювали державам завдання щодо їх збереження. Але конкретизація змісту проголошених прав та свобод людини, проголошених в Декларації та закріплених в Конституції України по відношенню до забезпеченню національної безпеки Національною поліцією України регламентовано в Законах України «Про національну безпеку України» та «Про Національну поліцію».

Так, Закон України «Про національну безпеку України» [5] визначає та розмежує повноваження державних органів у сферах національної безпеки і оборони, у тому числі Національної поліції України, створює підстави для ефективної координації та управління цими державними органами. В Законі розкривається зміст основних понять, що формують уявлення про національну безпеку України та її забезпечення. До основних змістовних понять, які стосуються саме Національної поліції України, на нашу думку, відносяться: громадська безпека і порядок; загрози національній безпеці України; збройний конфлікт; національні інтереси України; планування у сфері національної безпеки; сектор безпеки і оборони; сили безпеки; Стратегія національної безпеки України; Стратегія кібербезпеки України в інтересах особи, суспільства і держави; Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України.

Закон України «Про національну безпеку України» чітко визначає місце Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки і оборони. При цьому згідно Закону, виходячи із змісту понять та визначеної структури, поліція відноситься до сил безпеки, до яких відносяться правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту та інші органи. Крім цього у п. 4 статті 18 Закону України «Про національну безпеку України» [5], сформульовано визначення Національної поліції, в якому закріплені і основні завдання, а саме, що Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує громадську безпеку і порядок, охорону прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидію злочинності, а також надає визначені законом послуги з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Враховуючи те, що дане нормативне визначення змісту Національної поліції України практично повністю дублює зміст ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію» [5], за виключенням таких понять як громадський порядок, громадська безпека та публічний порядок, публічна безпека, нажаль більш конкретизованих приписів, щодо особливостей повноважень Національної поліції України Законом не передбачено. Але правове регулювання діяльності Національної поліції України, що стосується забезпечення національної безпеки в умовах проведення антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил, набуло своє відображення в нормах Законів України «Про особливості державної політики по забезпеченню суверенітету України на тимчасово окупованих територіях Донецької і Луганської областей» [3], «Про боротьбу з тероризмом» [4], «Про правовий режим надзвичайного стану» [7] тощо. Так, наприклад, п. 6 ст.12 Закону України «Про особливості державної політики по забезпеченню суверенітету України на тимчасово окупованих територіях Донецької і Луганської областей» [3] визначає права Національної поліції України, як суб'єкта сектору безпеки і оборони, органи та підрозділи якої залучені до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях. До цих прав відносяться застосування зброї та спеціальних засобів у разі крайньої необхідності; затримувати та доставляти правопорушників до органів Національної поліції; здійснювати пере-

вірку документів, особистий огляд, огляд речей тощо; обмежувати рух транспортних засобів; входити в житлові та інші приміщення; використовувати із службовою метою засоби зв'язку і транспортні засоби тощо.

Також відповідно ст. 20 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» [7] на органи Національної поліції в умовах надзвичайного стану покладається забезпечення громадського порядку, охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян. Також це завдання покладено на Національну гвардію України, Службу безпеки України, Військову службу правопорядку у Збройних Силах України. Координація дій органів Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони здійснюється відповідно ст. 8 Закону [7] оперативними штабами, які створюються на місцях.

Далі, відповідно ст. 4 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» [4] Національна поліція України визначена як суб'єкт боротьби з тероризмом, яка здійснює цю діяльність у межах своєї компетенції. А ст. 5 Закону [4] розкриває яким саме чином відбувається організація боротьби з тероризмом. Так, вона здійснюється шляхом запобігання, виявлення та припинення кримінальних правопорушень, вчинених з терористичною метою, розслідування яких віднесене законодавством України до компетенції Національної поліції. Крім цього органи Національної поліції повинні забезпечувати ефективне використання сил і засобів під час проведення антитерористичних операцій, проведення яких покладено на Службу безпеки України. Також Закон України «Про боротьбу з тероризмом», як і Закон України «Про особливості державної політики по забезпеченню суверенітету України на тимчасово окупованих територіях Донецької і Луганської областей», під час проведення антитерористичної операції наділяє органи Національної поліції більш широкими правами, щодо застосування превентивних заходів, які були перераховані вище.

Тепер необхідно перейти до основного закону, що визначає повноваження органів та підрозділів поліції - Закону України «Про Національну поліцію» [5]. Даний Закон відповідає європейським стандартам, що забезпечують реалізацію прав та свобод людини, закріплених в Конституції України, шляхом регулювання їх охорони, як одного із завдань Національної поліції України. Визначені повноваження органів та підрозділів Національної поліції України, повністю надають їм можливість реалізувати завдання щодо забезпечення націо-

національної безпеки України в умовах проведення антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил та широкомасштабної військової агресії РФ на території України. Так, згідно п. 4 ст. 8 Закону України «Про Національну поліцію» [5] поліція не порушуючи принцип законності може обмежувати права і свободи громадян, а також права і законні інтереси юридичних осіб, але виключно під час дії воєнного стану та тільки за призначенням та специфікою діяльності.

Крім цього Закон передбачає специфічні повноваження органів та підрозділів Національної поліції України, які можуть бути реалізовані лише під час воєнного конфлікту. Так, відповідно п. 34 ч. 1 ст. 23 Закону [5] Національна поліція України здійснює у взаємодії зі Збройними Силами України, Національною гвардією України, Державною прикордонною службою України, Державною спеціальною службою транспорту, Службою безпеки України боротьбу з диверсійно-розвідувальними силами агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями. Нажаль в Законі України «Про Національну поліцію» не вказуються особливості повноважень органів та підрозділів поліції під час проведення антитерористичної операції, але специфіка завдань та повноважень передбачена самим Законом України «Про боротьбу з тероризмом», про який згадувалося раніше, але ст. 97 Закону [5] передбачає надання одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського в результаті його участі у антитерористичній операції.

Проведений аналіз нормативних засад забезпечення національної безпеки Національною поліцією України в умовах проведення антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил та військової агресії з боку РФ на всій території України виявив, що нормативно-правова база носить розрізнений характер, що свідчить про недостатню її структурованість та системність. Причинами цього є перш за все розміщення норм права в різних галузях, що вказує на широке охоплення та глибинність питань, пов'язаних з національною безпекою України.

Висновки. Враховуючи вищевикладене, щодо нормативних засад забезпечення національної безпеки Національною поліцією України в умовах проведення антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил та військової агресії з боку РФ на всій території України, можна сказати, що правове регулювання суспільних відносин в сфері національної безпеки України є дуже складним,

швидкоплинним, залежним від геополітичних поглядів. Але зміцнення національної безпеки України, як в цілому, так і органами та підрозділами Національної поліції України в умовах проведення антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил та військової агресії з боку РФ на всій території України залежить від повноти, чіткості та взаємопов'язаності правових норм в різних галузях права та формування діючої системи нормативно-правових актів. Але нажалі на теперішній час можна сказати, що така системність та структурованість у правовому регулюванні питань національної безпеки Національною поліцією України в умовах проведення антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил та військової агресії з боку РФ на всій території України, відсутня. Тому розглянуті нами нормативно-правові акти, що стосуються даного питання, а саме Конституція України, Закони України «Про національну безпеку України», «Про Національну поліцію», «Про особливості державної політики по забезпеченню суверенітету України на тимчасово окупованих територіях Донецької і Луганської областей», «Про правовий режим надзвичайного стану» та «Про боротьбу з тероризмом», потребують, на наш погляд, певного нормативно-правового доопрацювання.

Література

1. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року : ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19.10.73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення 22.09.2022).
2. Конституція України : від 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 22.09.2022).
3. Закон України «Про особливості державної політики по забезпеченню суверенітету України на тимчасово окупованих територіях Донецької і Луганської областей» : від 18.01.2018. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2018, № 10, ст.54. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19#Text> (дата звернення 22.09.2022).
4. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» : від 20.03.2003. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2003, № 25, ст.180. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення 22.09.2022).
5. Закон України «Про Національну поліцію України» : від 02.07.2015. *Відомості Верховної Ради*

Теоретичні та практичні аспекти забезпечення національної безпеки

(ВВР), 2015, № 40-41, ст.379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення 22.09.2022).

6. Закон України «Про національну безпеку України» : від 21.06.2018. *Відомості Верховної Ради* (ВВР), 2018, № 31, ст.241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 22.09.2022).

7. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» : від 16.03.2000. *Відомості Верховної Ради* (ВВР), 2000,

№ 23, ст.176. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text> (дата звернення 22.09.2022).

*Нікітін А. А.,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7501-2557>
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративного права та
адміністративного процесу
Одеського державного університету внутрішніх
справ*